

## KÜRESELLEŞEN DÜNYADA YERELLEŞME SÜRECİ VE YERELLEŞMEDE DEMOKRATİK ZEMİNİN SAĞLAMLAŞTIRILMASI İÇİN E-KATILIMCILIK ÇÖZÜMÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Anıl ÇEKİÇ\*

### Özet

Yaşamakta olduğumuz 21. Yüzyılda hızla gelişmekte olan teknolojinin de etkisi ile, küreselleşme tüm dünyayı etkisi altına almış, engellenemez bir şekilde etkisini artırmaktadır. Küresel olanın güçlenmesi ulusalın güç kaybına neden olmuş, bu arada ulusalın kaybettiği gücün yerel yönetimlere aktarılması noktası, yerindenlik ilkesinin tüm Avrupa başta olmak üzere son 30 yılda güç kazanması ile birlikte çok tartışılır bir konu olmuştur. Yerelleşme süreci, özerklik ve demokratikleşme kavramlarından hareketle, yerelde demokratik sürecin işleminin temel gerekliliğinin katılım olması düşüncesiyle, yerelde katılımcılığın artırılmasına yönelik olarak e-katılımcılık çözümü fikir ve uygulama boyutuyla bu makalede tartışılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Küreselleşme, Yerindenlik, Yerelleşme, Özerklik, Katılımcılık, E-katılımcılık, E-belediyecilik

### Subsidiarity Process in Global World and Evaluation of E-participation Solution for Strengthening Democratic Basement in Subsidiarity Application

### Abstract

In 21st century, with the effect of high development speed of technology, globalization has taken all over the world under its control, and increasing its inevitable effects. During this period, global related got stronger, national related got weaker, and the concept of subsidiarity which is best explained by submission of the strength lost by central governments to local governments, is one of the most discussed topics in the last 30 years beginning from whole Europe. Moving on from Localization process, autonomy and democratization terms, and accepting participation as the main need of realization of democratic process under subsidiarity principle, e-participation solution for increasing local participation is discussed in means of theory and application in the scope of this study.

**Keywords:** Globalization, Subsidiarity, Localization, Autonomy, Participation, E-participation, E-municipalities

---

\* Dr., Atılım Üniversitesi, Ankara.

## GİRİŞ

Schaeffer (2003)'e göre, 21. yüzyılda teknolojinin ilerleme hızının inanılmaz bir boyuta çıkıyor olması küreselleşmenin etkilerinin hissedilmesi noktasında tüm dünyada önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. İnternet ve uygulamalarının gelişme hızının da desteği ile bilgiye erişimin sınırlarının iyice ortadan kalkması insanların daha iyi ve konforlu bir hayat beklentilerinin artması, sahip olduğu ile yetinmeyen daha fazlasını elde edebilmek için çabalayan insanların sayısını artırırken, bu insanların, üretimin ve imkanların nispeten daha dar olduğu çevrelerden, daha gelişmiş ve imkanların daha fazla olduğu çevre ve bölgelere doğru hareket etme yönünde çabalamalarını, yani beyin ve nitelikli emek göçünü motive etmektedir. Buna göre yapılabilecek olan tespit şudur ki küreselleşen dünyada veya bir başka deyişle küresel dönemde bölgesel farklılıkların oluşuyor olması son derece normal bir etki olarak ortaya çıkmaktadır.

### I. KÜRESEL DÖNEMİN DÜNYA ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

Gelişen teknolojinin en önemli sonuçlarından olan başta gsm ve uydu iletişimi ile dünyanın iki ucu arasındaki insanların sanki yan yana gibi sürekli olarak kontak halinde olmalarını sağlayabilen teknik imkanların olması yani dünyanın küresel bir köy şeklinde ufalmasıdır. Ancak bu sonucun ortaya çıkması esnasında, dünya üzerinde bakırdan çok önemli geliri olan Şili ve Zambiya gibi ülkeler bakır tel üzerinden geçen erişimin etkisini ve gücünü kaybetmesi dolayısı ile çok büyük yıkıma uğramış ve en önemli ticari gelirlerinden olmuşlardır.(Schaeffer, 2003:30)

Bakır'ın yanı sıra, Japon ve Amerikalılar'ın şekerin yerine geçmek üzere tatlandırıcıları geliştirmeleri, temel üretimi şeker kamışı olan Filipinler ve Dominik cumhuriyeti gibi ülkeleri, batılı ülkelerin ise petrole alternatif olarak geliştirdiği rüzgar, su, güneş enerjisi çözümleri ise yine temel üretimi petrol olan ülkeleri üretmekte oldukları ürünün değerini düşürüp yerine ikame ürünü koymalarından dolayı zor duruma sokmaktadırlar. (Schaeffer, 2003:31). Yani, küreselleşme bir anlamda dünya üzerinde teknolojiye ve bilgiye yatırım yapmakta olan ülke ve bölgelerin gelişmesine ve gelişmemiş olan bölgeler ile aralarındaki farkın ise iyiden iyiye açılmasına sebep olmaktadır.

Ürünü daha değersiz hale gelen ülkeler söz konusu ürünü satıp elde etmiş oldukları para ile kendilerinin üretmedikleri ancak ihtiyaçları olan diğer ürünleri satın alarak hayatları devam ettirmektedirler, ancak küreselleşme döneminde bu ürünlere olan talebin düşüyor olması bu ülkelerin de ihtiyacı olan ürünleri alabilecek parayı elde edememesine, bu parayı IMF gibi Dünya Bankası gibi uluslar arası kuruluşlardan elde etmek mecburiyetinde kalmalarına neden olmaktadır.

Kacowicz'e göre (2007:565) söz konusu kuruluşlar da 3. dünya ülkelerindeki en önemli hedeflerinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkmış olan yoksulluk olduğunu belirtmekte ve odaklarını 2000 yılından sonra tamamen yoksulluğun eritilmesine çevirdiklerini ve yoksulluğun azaltılmasını

içinde bulunan yüzyılın en önemli mücadelesi olarak tanımladıklarını belirtmektedirler. Hatta bir adım ötesinde 26-28 Eylül 2000 tarihlerinde Prag'da yapılmış olan Dünya Bankası ve IMF toplantısında, IMF üyeleri “Küreselleşme hem zengin hem fakir ülkelere birçok gelişme ve kalkınma aracı sunmasına rağmen tümü bu araçlardan maalesef eşit şekilde faydalanamamaktadır.” şeklinde görüş ortaya koymuşlardır.

Bilemiş Milletler Milenyum Deklarasyonu'nda ise (2000), küreselleşme ve fakirlik “Günümüzde karşı karşıya olduğumuz temel mücadele küreselleşmenin tüm dünya insanları için pozitif bir güç olduğunun teminidir. Ancak şu an için faydaları ve maliyetleri eşit olarak dağılmamaktadır.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Görüldüğü üzere küreselleşme birçok gelişmekte olan ülkeyi Dünya Bankası ve IMF gibi uluslar arası kuruluşlara muhtaç etmekte bu kuruluşlar ise yapmakta oldukları hizmeti söz konusu ülkelerin gelişmesine sağlayacakları faydanın bir göstergesi olarak tanımlamaktadırlar.

Gelişmekte olan ülke ekonomileri, Yılmaz ve Çetin (2007:20)'e göre küresel krizlerden gelişmiş ülkelere nazaran çok daha fazla etkilenmekte ve bu ülkelerin ekonomileri normalleşme sürecine dönebilmek için sıcak para ve kredi ihtiyacı duymaktadırlar. Bu durumla karşı karşıya kalan ülkelere birçokları IMF ile Stand-by anlaşmaları adı verilen anlaşmalar yapmakta ve söz konusu ülkelere IMF kaynakları belli programlar ve harcama planları dahilinde kredilendirilerek kullanılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin yapısal uyum programı adı altında IMF ile yapmakta oldukları anlaşmaların temel ilkesinde neoliberal söylemlerin minimal devlet ilkesine uygun bir devlet yapılanması modelinin yerleştirilmesi, özel sektörün teşvik edilerek ülkede büyütülmesi, ve kamu hizmetlerinin önemli bir bölümünün özelleştirilmesi yaklaşımları bulunmaktadır.

Kapitalist ekonomik sistemin temel ilkeleri elbette ki nitelikli işgücü için bir ayrıcalık ve farklılaşma, niteliksiz olanlar için ise sıradanlık ve yok oluş bağlamında değerlendirilebilmektedir. Bu doğrultuda, Küreselleşme işsizlik bağlamında ele alındığında ise yine benzer bir resim ortaya çıkmaktadır. Dünyanın bir kısmında nitelikli kalifiye ve çok kazanan işgücüne diğer tarafında ise niteliksiz işgücüne olan ihtiyacın artmakta olduğu görülmektedir. Büyük firmalar kendi üretim yatırımlarını doğrudan yabancı sermayenin talep edildiği ve işgücünün çok daha ucuz olduğu gelişmekte olan ülkelere yönlendirmekte, nerede ise açlık sınırında çalıştırdıkları mavi yakalılarının aracılığı ile çok büyük ekonomik faydalar sağlayabilmektedirler. Bu durum ise söz konusu sermayenin merkezi olan gelişmiş ülkelerde mavi yakalı ihtiyacını düşürmekte ve niteliksiz işgücünün bu ülkelerde işsizlik oranını artırmaktadır. Bir başka deyişle ulusal düzeyde de kolonileşme söz konusu olabilmektedir. Yani gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan az sayıda gelir seviyesi yüksek gruplar, ve gelişmiş ülkelerde ise bölge bölge ortaya çıkan işsizlerdeki artış oranları gözle görülebilen küresel gerçekler olarak ortaya çıkmaktadır.

Ancak Chossudovsky (1999:17) 'nin belirtmiş olduğu çok önemli bir faktör ise küreselleşmenin ortaya çıkartmış olduğu işgücü maliyeti minimizasyonu

durumunun insanların çok önemli bir kısmının alım gücünü de negatif yönde etkilemiş olmasından kaynaklı olarak, tüketici piyasalarının küçülmesine etki yaptığı ve dünya nüfusunun önemli bir kısmının makroekonomik reformlar altında ezildiğidir. Chossudovsky (1999:37) uluslararasılaşma ve küreselleşmenin gelişmekte olan ülkelerin kendi ulusal ekonomilerini kurmalarını engellediğini ve bu ülkeleri birer açık tüketim pazarı ve ucuz işgücü kaynağı haline getirerek fakirleştirdiğini savunmakta, ve 1980lerin başlarından itibaren IMF ve Dünya Bankası aracılığı ile ortaya konmuş olan yapısal uyum ve makroekonomik normalleşme modellerinin gelişmekte olan ülkelerde yüz milyonlarca insanın çok daha fazla fakirleşmesine sebep olduğunu belirtmektedir.

Benzer şekilde, Kim (2000:1,2) ise teknolojinin, sermayenin ve nitelikli işgücünün ülkeler arasındaki taşıyıcısı olan uluslar arası şirketlerin de yine yabancı sermaye taşıyıcısı olarak gelişmekte olan ülkeler içerisinde ve ülkeler arasında zengin ve fakir arasındaki uçurumu iyice belirginleştiren ekonomik etkisine dikkat çekmektedir.

Yılmaz ve Çetin (2007:17)'ye göre IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlara olan bağımlılık, pek tabii ki bu kurumların güdümünde işledikleri ABD ve diğer zengin ülkelere ve onların önceliklerini belirlemekte oldukları dünya düzenine olan kabullenışı de beraberinde getirmektedir. Ekonomik olarak başlamakta olan söz konusu bağımlılığın yaşamın her alanına olan yansımaları da pek tabii ki kaçınılmaz olacaktır.

Bu anlamda küreselleşmenin ulus devlet üzerine etkilerini tartışma gereksinimi doğmaktadır.

## II. KÜRESELLEŞMENİN ULUS DEVLET ÜZERİNE ETKİSİ

Erdem (2009:243)'e göre, küreselleşme ulus devletleri, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yönlerden farklı şekillerde tehdit etmektedir. Tüm bu alanlarda küresel süreç öncesi ulus devletlerin elinde bulunan politika belirleme yetkisi artık ulus devletlerden, küresel güçlere geçmiş ve bunları destekleyen ülkelerin dünyayı kendi menfaatlerine göre yönlendirmelerine karşı duyulan endişe ise artmıştır.

Erkızan (2006:62) küreselleşmenin siyasi boyutunun dünyanın tek kutuplu hale gelmesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasal hakimiyeti ve dünyanın siyasi liderliğinin herkes tarafından kabul görmesi anlamına geldiğini ifade etmektedir.

Sosyal anlamda ise, küreselleşme ile birlikte bölgeler ve ülkeler arasında ortaya çıkan başta ekonomik konular olmak üzere birçok alandaki farklılıkların artıyor olması çok önemli bir husustur.

Kültürel olarak, devlet tanımının değişime uğraması, sınırların kalkıyor olması, milli devlet anlayışının da güç kaybetmesi ile birlikte, dünya üzerinde yaşamakta olan kişilerin davranış ve düşünce şekillerindeki benzerliklerin artmakta olduğu görülmektedir. Ceylan (2006:123)'e göre, teknolojinin de desteği ile tektipleşen yaşam biçimleri, giyim kuşam tarzları, beslenme alışkanlıkları kültürel

boyutta küresel bir benzeşmeye, tek boyutlu bir kültürel kimliğe ve toplumlari ise geleneklerinden uzaklaşmaya yönlendirmektedir.

Ekonomik anlamda ise en belirgin değişim, uluslar arası şirketler ve uluslar arası kuruluşlar tarafından veya bunlar aracılığı ile, ulus devletlerin üretmekte oldukları iç politikalarına kadar ciddi anlamda baskı altına alınmaları ile kendisini göstermektedir. (Kongar,2003:123) Özellikle yapısal uyum paketlerini yürürlüğe koymakta olan ülkelerde çok ciddi oranlarda işsizlik konusunun gündeme geliyor olması küreselleşme sürecinin ekonomik etkisi anlamında çok belirgin bir durum olarak oraya çıkmakta, ve ulus devlet yapısında ciddi zafiyetlere yol açmaktadır.

Küreselleşme ulus devletleri belirtilen yönlerden baskı altına almış, bununla birlikte literatürde iyi küreselleşme ve yeni kapitalist liberal küreselleşme adı altında iki küreselleşme tipine yer verilmeye başlanılmış, ancak günümüzdeki gerçekleşme şekli ile küreselleşme iyi olmaktan ziyade, kapitalist ekonomik sistemin güçlü etkisi ile, ekonomik, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda bir benzeşme den ziyade farklılıkları ve zayıfları yok eden bir süreç haline gelmiştir. (Gündoğdu ve Karataş, 2007:2)

### III. KÜRESELLEŞMENİN YERELLEŞME DESTEĞİ

Karakaş (2003:4)'e göre, "Küreselle paralel olarak ortaya çıkan ve küreselle ilintili olarak açıklanan yeni

Yerellik anlayışı bazı özellikleri itibariyle ulusal olandan farklılaşmaktadır. Çünkü etnik farklılıklar ve yerel çelişkiler küreselliğin sunduğu çoğulculuk kapsamında yerellik unsurları olarak sunulmaktadır."

Ulus devletlerin zayıflaması ile birlikte, özellikle 1970'li yıllar sonrasında küreselleşmeye hız kazandırmış olan neoliberal politikaların tüm dünya üzerinde hız kazanmasıyla, liberalizmin temel unsurlarından olan birey hak ve özgürlüklerine olan atıfların hızla artması ve politika belirleyicilerin temel önceliği şekline bürünmesi ile birlikte, halkın beklentilerinin daha fazla dikkate alınabilip politikaların devletten ziyade yaşayan kişilere odaklı geliştirilebilmesi adına, daha adem-i merkezî bir yönetim şekli oluşturulabilmesi için yerel yönetimlerin ciddi oranda güçlendirilmesi birçok platformda yoğunlukla tartışılmaya başlanmıştır.

Karakaş (2003:8), küreselliğin üretmekte olduğu enerjinin ulus devletlerde içsel bakımdan önemli yerel farklılaşmalara dışsal açıdan ise ciddi benzeşmelere yol açan bir eğilime yol açtığını irdelemekte, içsel durum için en güçlü örneklerin çok kültürlülük, çok etniklilik şeklinde toplumsal kimliklerin zayıflıyor olmasını göstermekte, ABD ve Kanada gibi ülkelerin toplumsal kimlik anlayışlarını üst kimlik düzeyinde oluşturabilmek için çok kültürlülük ve çok etniklilik düşüncelerini temel aldıklarını belirtmektedir.

Öte yandan, küreselleşme ekonomik ve siyasal yansımaları ile ulus devletleri güçsüzleştirmekte, tek tipleştirme gücü ile ulusal kimlikleri aşındırmaktadır, bu nedenle güçlü ulusal kimliğe sahip olan birçok ülkede bu duruma karşı

küreselleşme karşıtı ve mikro milliyetçilik düzeyinde hareketler zaman zaman güç kazanmaktadır. (Yılmaz ve Çetin,2007)

Çukurcayır(2003:9)'a göre, küreselleşmenin yerelleşmeye olan katkısını, kamu hizmetlerinin nitelik ve vasıflarının geliştirilmesi kaydı ile vatandaşlara daha yüksek bir hayat standardı sunulması düşüncesinin önem kazanması olarak tanımlamak mümkündür.

Ökmen ve Parlak (2002:611) ise, demokrasinin, adem-i merkezîyetçiliğin ve katılımın artması konularında, vatandaşların haklarının korunabileceği mekanizmaların, küreselleşme kısıcındaki ulus devletlerden yerel yönetimlere yetki artırımı yapılması aracılığı ile konumlandığı şeklinde bir tespit yapmaktadır.

#### IV. YERİNDENLİK İLKESİ

1992 Maastricht Anlaşması yerindenlik ilkesinin Avrupa'da ilk defa bir hukuk düzeni olarak resmileştirildiği tarih olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat aslen bu konu ile ilgili literatürdeki tartışmalar çok öncelere dayanmaktadır. Coşkun'a göre (2007:1) bu tartışmaların geri plana itilmesinin temel nedeni 19. ve 20. Yüzyılda ulus devletlerin gelişimlerini üniter yapıda sağlamış olmalarıdır.

Elazar (1979:4), Johannes Althusius'un (1557-1638) devletlerin örgüt yapılarının yetkinin yerinden kullanılması esasına yönelik olarak federal yapılar şeklinde planlamasını yapan ilk düşünür olduğunu belirtmektedir. Alman liberalizminin çok önemli temsilcilerinden olan Carl Friedrich ise Althusius'un modern federalizmi öngören ilk kişi olarak tanımlamaktadır. (Elazar,1979)

Coşkun (2007:9), Althusius'un ailelerin oluşumunu doğal gördüğünü ve bu oluşumun gerekli ihtiyaçları karşılayamaması durumunda, kurulu örgütlenmelere, şehirlere, eyaletlere en son olarak ise devletlere ihtiyaç duyulacağını öngördüğünü, bu yapılanmaların her birinin ihtiyaç duyulması durumunda oluşması gerekliliğinin ortaya çıkabileceğini, diğer yandan kendisinden bir önceki yapının özerkliğine ise müdahale etmemesinin esas olduğunu düşündüğünü belirtmektedir. Bu model açık olarak sorunların çözülebildiği en alt düzeyde çözülmesini ve ihtiyaç duyulmadığı durumda daha üst düzeylere taşınmamasını, bunun sağlanabilmesi için kararlarında mümkün olan en alt düzeyde alınmasını tavsiye etmektedir. Bu şekilde alt düzeylerin yetki alanlarını da daha üst düzeylerin müdahalesinden sakınmaktadır. Coşkun (2007:9) her grubun kendi kendisine yetme azminde olacağını ancak bunun pratikte erişilemez bir hedef olduğunu bundan dolayı ihtiyaç duyduğunda bir üst örgütlenme modeline başvurmak durumunda olduğunu belirtmektedir. Coşkun (2007:9). Althusius'un düzeyler arası ilişki kurgulayış şeklinin Millon ve Delsol 'a göre Hobbes'un anlayışı ile taban tabana zıt bir yapıda olduğunu, zira Althusius'a göre yetkinin esas sahibi alt düzey, ve yardımcı olanın üst düzey olması itibarı ile ihtiyaç sahibinin ihtiyacının üst düzey tarafından ne şekilde karşılanacağını bir sözleşmeye tabi olması gerektiğini aktarmaktadır, bunu da yardımcı güç hak sahibinin özerkliğini kendisine duyduğu ihtiyaçtan dolayı zedeleme eğiliminde olabilecektir şeklinde açıklamaktadır. Hobbes'a göre bireyler birleşip Leviathan'ı oluşturduktan sonra, bireysel olarak herhangi bir denetim hakları bulunmamakta,

Althusius'a göre ise temel hak sahibinin birey ve aile olduğundan hareketle, denetim hakkı toplum içinde farklı düzeyler oluştuğunda o düzeyi oluşturan alt düzeylerde bulunmak durumundadır.

Modern dönemde ise Noriega'ya (2002:81) göre yerindenlik ilkesinin uygulaması açısından en net örnek Almanya örneği olarak görülmektedir. Coşkun (2007:12) ikinci dünya savaşı sonrası süreçte Almanya'nın hedefinin bir yandan bireylerin özgürlüklerinin azaltılmaması bir yandan da genel refahın artması olduğunu ancak özellikle nasyonal sosyalist dönemde yaşanmış olan devletin her konuya müdahalesi durumuna yönelik endişelerden kaynaklı olarak yerindenlik ilkesine sempati ile bakılması sonucunun ortaya çıkmış olduğunu fakat bunun da sınırlarının çok belirsiz olduğunu belirtmektedir. Zira bu dönemde refah artışı için devlet yardımına önemli düzeyde ihtiyaç duyulmuş ancak diğer yandan devletin yerelin özerkliğine müdahale etmemesi istenmiştir. Bu endişelerle ortaya konulmuş olan yerindenlik ilkesi Almanya'da çıkış prensibi olarak bir üst seviyenin yani devletin bir alt seviye olan yerel yönetimlere Althusius'un öngörüsüne benzer şekilde ihtiyaç duyulması durumunda müdahale etmesi şeklinde tasarlanmıştır.

Schwarze (1993)'e göre Almanya'da Yurt (Bund) ve Yurttaş (Länder) arasındaki ilişkiyi yerindenlik ilkesi düzenlemektedir. Buna göre Alman anayasa'sının 72-2 maddesi yerindenlik ilkesini ismen zikretmekten ziyade yerindenlik ilkesinin ruhu ile tasvir etmektedir. Bu madde federal sistemin kural koymasını üç koşula bağlamaktadır:

- Eğer konu kişiler tarafından kural koyularak çözümlenemiyorsa,
- Eğer bir bölgeye yönelik olarak bir konu ile ilgili konulması gereken kural tüm diğer bölgeleri ve yurttaşları ilgilendiriyorsa,
- Yada söz konusu bölgenin dışında bir ekonomik veya hukuki birliği sağlama ihtiyacı ortaya çıkabiliyorsa, federal yapı kural koyabilmektedir.

Ayrıca Schwarz (1993), Almanya anayasasının söz konusu 72-2 maddesinin, Avrupa Birliği'nin yapıtaşlarından sayılabilen 1992 Maastricht anlaşmasının 5-2 maddesinin de esin kaynağı olduğunu düşündüğünü belirtmektedir.

İkinci dünya savaşı sonrasında günümüze kadar gelen süreç dahilinde Almanya'nın federal yapısı ile ciddi anlamda Avrupa Birliği'ni etkilemiş olması, ulus devlet yapısının çok güçlü olduğu Fransa gibi ülkelerde dahi yerindenlik ilkesi ile ilgili tartışmaların yoğun bir şekilde ortaya çıkmasına sebep olmuş durumdadır. Zira AB'nin en güçlü vurgularının başında özgürlük vurgusu gelmekte, bununla çelişen müdahaleci devlet anlayışı ise eşitliği ön planda tutma gayretinde görünmekte, ve kendisini eşitlik konusunda direkt olarak aksiyon alma mecburiyetinde konumlanmaktadır. Yerindenlik ilkesi ise söz konusu müdahalelerin sadece talep edilmesi durumunda yapılması gerekliliğinin, özgürlüklere ve özerkliklere müdahale etmeyecek bir sistem kurulmasının temel koşulu olduğunu öngörmektedir. (Coşkun,2007:12-13)

## V. TÜRKİYE'DE YERELLEŞME SÜRECİ

Yerindenlik ilkesi kapsamında yoğun vurgu yapılmış olan özgürlüklerin, liberal demokrasinin de en temel unsurlarının başında gelmekte olduğundan hareketle, Arslan (2008:264) demokrasinin beşiği, demokrasinin temel unsuru gibi ifadelerle tanımlanan yerel yönetimlerin ülkemizde henüz gerek hizmet gerekse demokratik katılım anlamında beklenen seviyede bulunmadığını belirtmektedir.

Arslan'a göre (2008:264) teknolojinin ve küreselleşmenin hız artırması, kentleşmenin güçlenmesi, demokratikleşme düzenlemeleri kapsamında insan hakları konusunda artan talepler ve vatandaş odaklılık trendleri yerel yönetimleri özellikle nitelikli hizmet sunma anlamında farklı arayışlara girme konusunda mecbur kılmış durumdadır.

Yerel yönetimlere yetki devri konusunu, yerel hizmetler konusunda özerklik sınırlarının genişletilmesi bağlamında değerlendirmiş olan Öner (2002:121) küreselleşmenin birçok ülke gibi Türkiye'de de sermaye yönetiminin merkezileştirilmesi nedeni ile kaygıyla karşılanmasına rağmen, demokratikleşme, katılım ve yerel toplulukların güçlendirilmesi anlamlarındaki etkilerinin göz ardı edilemeyeceğini belirtmektedir.

Özerklik, yerelin sorun ve ihtiyaçlarına en iyi yerelden yanıt verilebileceği düşüncesi ile ortaya çıkmış olan bir yönetim anlayışıdır. Özerk kurum ve kuruluşlar yetkilendirilmiş oldukları konular ile ilgili kendi kararlarını alıp uygulama hakkına sahiptirler. (Arslan,2008:273)

Keleş (1994:43)'e göre, yerel yönetimlerin, tüzel kişilik sahibi olmaları, seçimle işbaşına geliyor olmaları ve kendi görevlerini herhangi bir etkiye maruz kalmaksızın yerine getirebiliyor olmaları özerk olmalarının koşuludur.

Tortop'a (1994:18) göre ise, özerklik aracılığı ile yerel yönetim birimlerinin bürokrasinin hantallığı ve merkez yönetimin yanlış kararlarını, doğru ve kıvılcık karar verip uygulamak kaydı ile avantaja çevirme imkanına sahip olabileceklerdir.

Siverekli Demircan (2008:116) yerel hizmetlerin yerel yönetim birimleri olan belediyelerce çok daha etkin sunulabilmesinin nedenlerini:

- Halkın yürütmeye müdahil olma imkanının artması neticesinde etkin katılım ilkesinin gerçekleştirilebiliyor olması,
- Hizmetin talep edildiği birimden alınabiliyor olmasından kaynaklı, ihtiyacın doğru tespit edilebilme ihtimalinin artarak ihtiyaç kaynak dengesi kurulabilmesinden dolayı yönetim kolaylığının sağlanabiliyor olması,
- Bürokrasi ve kırtasiyeciliğin azalmasından dolayı zaman, emek ve para tasarrufu
- Halkla direkt olarak iç içe olduğundan dolayı, beklentilerin doğru anlaşılıp politikaların buna göre belirlenme şansının doğabiliyor olması, hatta halkın yürütmeye gönüllü katılımına imkan veren yapıların oluşturulabiliyor olması

şeklinde sıralamaktadır.

Arslan (2008:274)'e göre, kamu hizmetlerinde bazı birimlere özerklik verilmesinin temel nedeni, bu kuruluşlarını hızlı ve doğru karar alıp uygulayabilmelerini sağlamak, başka bir deyişle daha etkin ve verimli bir yönetim anlayışı ile daha ihtiyaca yönelik ve nitelikli hizmet vermelerini sağlayabilmektir. Ulusal düzeyde merkezi denetimin yapıyor olması Althusius'un yerindenlik ilkesi ile çelişiyor olmakla birlikte Arslan (2008:274)'e göre verilen hizmetlerin yerindeliliğinin değerlendirilmesi açısından bir zorunluluktur ve demokrasi ile çelişmemektedir.

Yerel yönetimlerin güçlenmesinin demokrasinin işleyişi açısından çok önemli olduğunu birçok araştırmacı kabul etse de, Keleş (1994:49), Toulmin Smith'in yerel yönetimlerin, demokratik seçim kriterlerinin çok dışında olan geleneklere ait gücün, seçim sonuçlarına yansımından dolayı demokrasiye ters kurumlar olduğunu düşündüğünü belirtmektedir.

Öte yandan genel kabul görmüş olan kanı ise Arslan'ın (2008:272) belirttiği üzere, yerel yönetimlerin demokrasinin vazgeçilmez unsuru olduğunu, ve vergi mükelleflerinin yönetimde direkt veya indirekt söz sahibi olmalarının onların en doğal hakkı olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre katılım demokrasinin işlemesi için en önemli detaylardan bir tanesidir, ve ülkemizde özellikle doğu bölgelerinde blok ve güdümlü oy kullandırılması nedeniyle tüm vatandaşlara uzunca bir süre eşit oy imkanı tanınmadığı bilinmektedir. Seçimlere olan katılımdaki sıkıntılara ek olarak Arslan (2008:279), halkın yerel hizmetlerin sunumuna da katılımının ülkemizde eksik olduğuna yönelik bir tespit yapmaktadır. Buna bir katkı olarak son yıllarda kentlerde kurulmakta olan Kent Konseyleri verilebilir. Kent halkının yoğun katkısı ile kurulması planlanmış olan Kent Konseyleri, almakta oldukları kararların sadece tavsiye niteliğinde olması ve bu kararlarının belediyelerce genelde pek fazla dikkate alınmaması nedeniyle oldukça hızlı ve istekli başlamış oldukları süreçlerinde yavaşlama dönemine girmiş bulunmaktadırlar.

#### **VI. E-KATILIMCILIK**

Günümüzde demokratik ülkelerde, devleti yönetecek olan hükümetlerin belirlenme usulü temsili demokrasi sistemi olarak gerçekleşmektedir. Tabii temsili demokrasi eski yunan kent devletlerinde ortaya çıkmış olan gücün tüm halkın (erkek ve toprak sahibi olmak kaydıyla) elinde olduğu doğrudan demokrasiye göre katılım açısından çok daha kısıtlı bir durumdadır, ve doğrudan demokrasiye göre; temsilcilerin halktan ciddi anlamda kopuk olabilmeleri ve bu nedenle görüş birliği oluşan konularda temsilcilere ulaşmakta seçmen kitlelerinin zorlanabiliyor olmaları, temsilcilerin halkın öncelikleri yerine kendi önceliklerini ön plana alıyor olma ihtimalleri noktalarında ciddi oranda sıkıntılar yaşayabilen bir sistemdir. Bu doğrultuda yapılabilecek bir değerlendirme, seçmenlerin hizmetlere katılımının artırılması noktasında bilişim teknolojilerinin kullanımının ne şekilde fayda sağlayabileceğini, veya halkoylaması ve seçimlerin daha sağlıklı ve katılımın üst düzeyde gerçekleştiği bir şekilde nasıl gerçekleştirilebileceğini kapsayabilecektir.

Clift (2000:s.1)'e göre, "İnternetin belki de en demokratikleştirici yönü, insanların gruplar halinde örgütlenme ve iletişimde bulunma yeteneklerini artırmasıdır. Özgür elektronik meclis ve birlikler bağlamında, yurttaşlar politika, yönetim ve topluma katılım ve söz sahibi olmak için yeni imkanlar kazanacaklardır. Önümüzdeki on yıl içerisinde, internetin gelişiminde ve demokrasinin inşasında aktif rol oynayanlar, aynı zamanda, gelecek yüzyılda 'çevrim içi demokrasi'nin (democracy online) tohumlarını atma şansına sahip olacaklardır. Herhangi bir modern ulusun kuruluşunda olduğu gibi, bugün yapılan seçimler, savunulan idealler, kabul edilen kurallar ve oluşan beklentiler, gelecek kuşaklar için demokrasi bağlılığının önündeki fırsatları belirleyecektir." (Uçkan,2003)

Bu noktada e-katılım anlayışı, bireylere hizmetlerin etkin, etkili, verimli sunumunun ötesinde, her bir bireye demokratik sürece katılım açısından güçlü imkanlar yaratılabilmesi ve yönetenlerin ise yönettikleri kişilerin görüşlerine ve taleplerine ulaşabilip buna yönelik politika geliştirebilmesi noktalarında ciddi fark yaratabilecek bir çözüm olarak görülebilmektedir.

Son yıllarda, ülkemizdeki belediyelerde, e-katılımın artırılabilmesi adına Henden'in (2005:6) tanımıyla, kentle ilgili verilerin teknoloji aracılığı ile değerlendirilerek, kent ve toplum faydasına yönelik üretilen bilgilerin vatandaşlara sunulduğu E-Belediye sistemleri kurulmaktadır. E-Belediye uygulamalarının hedefi, vatandaşın evinden, bir internet kafeden veya bir kiosk üzerinden belediye ile ilgili tüm işlemlerini yapabiliyor olması, belediye dilek ve taleplerini iletebiliyor ve belediyeden interaktif olarak yanıt alabiliyor olması, yapmış olduğu başvurunun durumunu web tabanlı bir ara yüzler üzerinden takip edebiliyor olması, kendi sunmak istediği katkıları belediye yetkililerinin dikkatine sunabiliyor olmasıdır.

Yıldız'a (1999) göre E-Belediyecilik'te temel işlev vatandaşa belediye ile ilgili gündelik bilgi ve işlemlerin bildirilmesidir. İkincil alan ise, emlak vergisi, su parası ödemeleri, imar durumu sorgusu, kent rehberi incelemesi gibi vatandaşların belediyeden interaktif olarak alabilecekleri hizmetlerdir. Üçüncü alan, belediye meclisinde alınan kararların, yapılan görüşmelere dair tutanakların, belediye mali tablolarının ve hesaplarının şeffaflık ilkesi kapsamında vatandaşların inceleyebilmesi için belediyenin web sitesinden yayınlanması alanıdır. Dördüncü ve son alan ise, kentle ilgili çeşitli konulara yönelik olarak internet ortamında güvenliği sağlanmış sağlıklı anketlerin yapılması veya yerel halk oylamalarına dair oylama sonuçlarının sitede yayınlanmasıdır.

Dördüncü alanda bahsedilmekte olan halk oylamaları konusu üzerinde dikkatle çalışılması ve değerlendirilmesi gereken bir konudur, zira anket çalışması ile hukuki nitelik taşıyan yerel halk oylamaları farklı durumları ifade etmektedir. Ülkemizdeki hukuk sistemi yerelde de olsa henüz resmi yerel halk oylamalarının elektronik ortamda yapılmasına müsaade etmemektedir.

Henden (2005:9) E-Belediyecilik'in e-katılım kapsamını uzaktan yönetim ve politik katılım kapsamında, iletişim hizmetleri ve online hizmetler detayında değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeye göre, uzaktan yönetimin iletişim hizmetleri

kapsamına, yerel yönetim görevlileri ile yapılabilecek olan email haberleşmeleri, online hizmetler kapsamına ise, belediyelerin karar alabilmeleri için günlük konularla ilgili vatandaş görüşünü yansıtan formların elektronik ortamda doldurularak belediyeye gönderilmesi girmektedir. Politik katılım kapsamında ise, vatandaşların belediyenin blogunda yapacakları politik tartışmaları veya belediye meclis üyelerine yada başkanına email aracılığı ile ulaşmaları iletişim hizmeti olarak, belediyelerin yapacakları online anketlerde oy kullanmaları ve yine site üzerinden post edilen yerel referandum ve yerel seçim sonuçlarına ulaşabilir olmaları online hizmetler olarak gösterilebilmektedir.

Şahin (2007:175) Türkiye’de yerel yönetimler içerisinde e-katılımı artırıcı sistemler kullanımının sadece belediyeler ölçeğinde kısmen gerçekleştiğini diğer yerel yönetim kurumlarında bu konu ile ilgili fazla bir ilerleme bulunmadığı yönünde bir tespit yapmaktadır.

Siegfriede, Grabow ve Drüke (2003:152-154)’ün e-belediye projelerinin başarılı olabilmeleri için belirlemiş oldukları kriterlerden aşağıda sıralanmakta olanlar oldukça kritik öneme sahiptir:

- Projeler üst yönetim desteğini almalı ve gerek belediyenin içerisinde gerekse kentlinin karşısında tanıtımı üst düzeyde yapılmalıdır.
- Belediyenin işlem yapma süreçlerinin optimize edilerek yerel halka maksimum uyum sağlamanın gerçekleştirilmesi gereklidir.
- Belediyelerin değişik birimlerinin farklı hizmetler verirken kullanmakta oldukları uygulamalar ve içerdikleri bilgiler entegre edilerek veri tekrarının engellenmesi ve veri bütünlüğünün sağlanması önemlidir.
- Yasallık boyutunun sağlanması çok önemlidir. Özellikle bilgilerin paylaşılması noktasında özel hayatın gizliliği ilkesi ve rekabet bilgileri doğrultusunda E-belediyecilik sistemleri üzerinden yapılan bilgilendirmelerde gerekli güvenlik önlemlerinin alındığından ve hukuki olarak süreçlerin sağlıklı modellendiğinden emin olunması önemlidir.

Bu bilgilerden hareketle, yetkin bir şekilde kurulacak olan E-belediye sistemleri aracılığı ile, kentlinin kentle ilgili kararlara katılım sonrasında ve etki noktasında faydasını görmesi durumunda, katılımın artabileceği ve demokratik sürecin daha sağlıklı bir şekilde işleyebileceği öngörülmektedir.

## SONUÇ

Küreselleşmenin hızını artırmakta olduğu günümüzde artık ulus devletlerin gün geçtikçe güç kaybetmesi ve yerel yönetimlerin güç kazanması ulusal bazda ciddi kaygıları da beraberinde getirmiştir. Ancak küreselleşmenin siyasal, sosyal ve ekonomik yönlerinin dönüştürülmesinin çok büyük zorluklar içeriyor olmasından hareketle, ülkelerin küresel tek tipleşmeye karşı yerelde kültürel farklılıklarını koruyarak, bir anlamda küreselleşmeye karşı dik durarak direnmeleri bir gereklilik

olarak ortaya çıkmaktadır. Yani küresele karşı yerel hatlarda direnci korumak bir anlamda küreselleşmenin açabileceği hasarı azaltmak yönünde bir reçete olabilecektir. İçerisinde bulunduğumuz dönem, yerel yönetimlere ciddi yetkilerin aktarılmakta olduğu son 30 yılda Avrupa’da en güçlü ulus devletlerde bile yerindenlik ilkesinin ve yerele yetki devrinin konuşulduğu bir dönemdir. Merkez yönetimlere karşı yerelin engellenemeyen bir şekilde tüm dünya içerisinde güçlenmesi demokratik sürecin işlemesi açısından aynı zamanda bir fırsat olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu süreci yerele vatandaşın katılım ve etki etmesinin daha kolay olması ile bağdaştırmak mümkündür.

Ülkemizde katılım gerek belediye hizmetlerine gerek yerel seçimlere çok üst düzeyde gerçekleşmemektedir. Yeni bir çözüm olarak belediyelerde katılımı artırmak amacı ile bilişim teknolojilerinden faydalanan e-belediyecilik çözümleri, katılımı artırabilecek bir faktör olarak bu makalede tartışılmaktadır. Bu çözümlerin başarılı bir şekilde uygulanmalarının vatandaşın yerel süreçlere e-katılımını artırabileceği ve yönetenlerin de vatandaşların taleplerini politika üretirken dikkate alabilecekleri değerlendirilmektedir. Hatta güvenlik ve gizlilik önceliklerinin sağlayan anketlerin yerel çözüm oluşturmada önemli fayda sağlayacağı üzerinde durulmaktadır.

Ancak katılımın artırılması noktasında ciddi katkıda bulunabilecek diğer kapsam olan, gerek yerel kararların alınması sürecinde yapılabilecek olan yerel plebisitlerin, gerekse yerel seçimlerin elektronik ortamda yapılması için uygun çözümler oluşturulması yönünde, bugüne kadar ülkemizde fikir boyutunu aşan bir deneme yapılmamış durumdadır. Bunun en temel nedeni bu sürecin gerçekleşmesi için yasal altyapının uygun olmaması olarak gösterilebilir.

E-seçim çalışmalarının en azından mahalli bazda pratiğe döndürülmüş olduğu Belçika’da 2003 yılında yapılmış bir mahalli e-seçim sonucunda adaylardan birisine fazladan 4096 oy çıkmış olması da düşündürücüdür, zira e-seçim idealinden olan beklentilerden en önemlilerinden bir tanesi de, geleneksel yöntemle yapılan seçimlerde gerek oyların sayımında, gerek saklanması, gerekse kullanımında ortaya çıkabilen sıkıntıların aşılması olarak değerlendirilmektedir.

Teknolojinin bu derece ilerlemiş olduğu günümüzde, güvenilir ve gizlilik ilkesini dikkate alan bir e-seçim sistemi tasarlanması belki teknik olarak çok zor olmayabilir, ancak, ülkemizde böyle bir sistemi uygulama yönünde bir irade oluşması durumunda, söz konusu sistemi tüm seçim sürecinin ve ilgili düzenlemelerin hukuki boyutlarını dikkate alarak hayata geçirmenin oldukça uzun bir zaman alacağı kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

#### KAYNAKÇA

- ARSLAN, Nagehan Talat (2008), “Yerelleşme, özerklik ve demokratikleşme açısından mahalli idareler hakkında bir değerlendirme”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* Aralık 2008 Cilt: 32 No:2, 263-282
- CEYLAN, Yasin., (2006). *Doğu Batı*, “Global Etik”, Ankara: Doğu Batı Yayını

- CHOSSUDOVSKY, Michel (1997) *The Globalization of Poverty: Impacts of IMF and World Bank Reforms*. London: Zed.
- CLIFT, Steven,(2000),*E-Democracy e-Book: democracy is online 2.0*, Erişim Tarihi: 4 Şubat 2010 <http://www.publicus.net/ebook/edemebook.html#intro>
- COŞKUN, Gülçin Balamir, (2007), “Althusius ve yerindenlik ilkesinin kökenleri”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* No:37, 1-16
- ÇUKURÇAYIR, Akif. (2003), *Yurttaş Odaklı Yerel Yönetim Yeniden Yapılanma, Demokratiklik, Etkinlik*, Çizgi Kitapevi, İzmir.
- DEMİRCAN SİVEREKLİ, Esra. (2008), “Yeni ekonomik düzende küreselleşme yerelleşme bağlamında belediyelerde yeni mali yönetim anlayışı”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2008:99-128
- ELAZAR, Daniel.J.(1979), *Federalism as Grand Design*, Publius, vol.9, no:4, s.1-8. Elazar, Daniel.J Althusius and Federalism as Grand Design, Erişim Tarihi: 2 Şubat 2010, <http://jcpa.org/dje/articles2/althus-fed.htm>
- ERDEM, Orhan (2009), “Küreselleşme ve Ulus Devletlere Etkileri”, *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 3C0017, 4, (3), 241-255
- ERKIZAN, Nur., (2006). *Küreselleşmenin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri Üzerine, Doğu Batı*, Ankara: Doğu Batı Yayınları
- GÜNDOĞDU, Hakan ve Muhammed KARATAŞ, (2007), “Küreselleşmenin ulus devlet üzerindeki muhtemel etkileri”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 33, 1-25
- HENDEN, Burçin., (2005), “Katılımcı yerel yönetim anlayışında e-belediyeçiliğin yeri ve önemi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134, Erişim Tarihi: 10 şubat 2010, <http://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/uib/article/view/114/114>
- INTERNATIONAL MONETARY FUND (IMF). (2000), IMF Survey 29. Washington, DC: IMF.
- KACOWIZ, Arie. (2007), “Globalization, Poverty and The North South Divide”, *International Studies Review* 9, 565–580
- KARAKAŞ, Mehmet (2003), “Küreselleşme yerelleşme gerilimi ve ulusal kimlik sorunu”, *Polis Bilimleri Dergisi* Cilt: 5 (1), 1-16
- KELEŞ, Ruşen (1994), *Yeniden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- KIM, Hae. (2000) “The Effect of Global Dependency on the Quality of Life in Developing Countries”. *Paper presented at the 18th World Congress of the International Political Science Association*, Quebec City, QC, Canada, August 1–5.
- KONGAR, Emre, (2003). *Küresel Terör ve Türkiye*, İstanbul: Remzi Kitabevi
- NORIEGA, Estella Antonio. (2002), *The EU Principle of Subsidiarity and Its Critique*, Oxford University Press, Oxford

- ÖKMEN, Mustafa ve Bekir PARLAK (2002), “Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Haklar”, *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*, TODAİE Yay, Ankara.
- ÖNER, Şerif. (2002), *Globalleşme Sürecinde Yerellik: Demokratik ve Katılımcı Yerel Yönetimlerin Kurumsallaştırılması, Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Yerel Yönetimler*, (Ed.Bekir Parlak, Hüseyin Özgür), Alfa Yayınevi, İstanbul.
- ŞAHİN, Ali. (2007), “Türkiye’de e-belediye uygulamaları ve Konya örneği”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 29, Temmuz-Aralık 2007, 161-189
- SCHAEFFER, Robert. (2003), “Globalization and technology”, *PHI KAPPA PHI FORUM*/Vol. 83, No. 4
- SCHWARZE, Jurgen. (1993), *Developing Principles Of European Administrative Law*. Public law. Summer, 229-239
- SIEGFRIEDE, Tina, Grabow BUSSO ve Drüke HELMUT, (2003), *Ten Factors for Succes for Local Community E-Government*, R. Traunmüller (Ed.), EGOV, LNCS 2739, 452–455.
- TORTOP, Nuri (1994), *Mahalli İdareler*, Ankara: Yargı Yayınları.
- UÇKAN, Özgür (2003), *E-devlet, e-demokrasi ve e-yönetişim modeli, bir ilkesel öncelik olarak bilgiye erişim özgürlüğü*, Erişim Tarihi: 4,Şubat, 2010, [http://bilisim2023.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=46;br-lkesel-oencelk-olarak-blgye-erm-oezguerlueue&catid=9:e-devlet&Itemid=20](http://bilisim2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=46;br-lkesel-oencelk-olarak-blgye-erm-oezguerlueue&catid=9:e-devlet&Itemid=20)
- United Nations Development Program (UNDP). (2000), *Overcoming Human Poverty: UNDP Poverty Report, 2000*. New York: United Nations Publications.
- YILDIZ, Mete, (1999). Yerel yönetimde yeni bir katılım kanalı internet: ABD’de ve Türkiye’de elektronik kamu bilgi ağları, *Çağdas Yerel Yönetimler Dergisi*, 8 (4) 144-156.
- YILMAZ, Ali Sırrı ve Beyzade Nadir ÇETİN, (2007), “Küreselleşmenin İşsizlik Üzerine Etkileri”, *E-Journal Of New World Sciences Academy Social Sciences*, 3, (1), C0033, 15-27